

<https://doi.org/10.15407/economyukr.2020.01.003>
УДК 330.15:332.142.4(477)

М.А. ХВЕСИК, акад. НААН України, д-р екон. наук, проф.,
Директор ДУ «Інститут економіки природокористування
та сталого розвитку Національної академії наук України»,
бул. Тараса Шевченка, 60, 01032, Київ, Україна,
e-mail: reception.ecos@gmail.com,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4306-4904>

І.К. БИСТРЯКОВ, д-р екон. наук, проф.,
завідувач відділу методології сталого розвитку,
ДУ «Інститут економіки природокористування
та сталого розвитку Національної академії наук України»,
бул. Тараса Шевченка, 60, 01032, Київ, Україна,
e-mail: bystryakoveco@ukr.net,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6482-7099>

Д.В. КЛИНОВИЙ, канд. екон. наук, доц., с.н.с.,
пров. н.с. відділу методології сталого розвитку,
ДУ «Інститут економіки природокористування
та сталого розвитку Національної академії наук України»,
бул. Тараса Шевченка, 60, 01032, Київ, Україна,
e-mail: klinovoy@gmail.com,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3034-8097>

ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ

Констатовано, що актуальним завданням сьогодення є зміна парадигмальних уявлень про сталий розвиток України з позицій інноваційних методів організації національного господарства, пов'язаних з поширенням публічно-приватного партнерства. Запропоновано алгоритм побудови системи полісуб'єктного децентралізованого управління сталим просторовим розвитком з використанням інноваційних управлінських методів інтегративно-платформного спрямування.

Ключові слова: публічно-приватне партнерство; сталий розвиток; простір; децентралізація; управління; платформи.

Робота виконана в рамках бюджетної програми «Підтримка розвитку пріоритетних напрямів наукових досліджень» (КПКВК 6541230).

Ц и т у в а н н я: Хвесик М.А., Бистряков І.К., Клиновий Д.В. Публічно-приватне партнерство в забезпеченні сталого просторового розвитку. Економіка України. 2020. № 1 (698). — С. 3—23. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2020.01.003>.

Головним завданням для України в частині забезпечення сталого розвитку сьогодні є оновлення базових ідей та концептів досягнення поставлених цільових орієнтирів — екологічного, економічного, соціального та управлінського. У цьому зв'язку вважаємо за доцільне зосередити увагу на осучасненні уявлень про сталий розвиток. Зокрема, ця проблема пов'язується з двома принциповими позиціями: перша стосується питань актуалізації євроінтеграційних процесів, друга орієнтує на визначення інноваційних методів досягнення поставлених цільових орієнтирів, у тому числі залучення до вирішення завдань сталого розвитку якнайширшого кола учасників, насамперед місцевої влади, громадськості та бізнес-структур. Слід зазначити, що ці дві позиції є взаємопов'язаними, оскільки реальна євроінтеграція можлива тільки за умов використання оновлених управлінських підходів, які кореспондуються з її вимогами. Більш предметно йдеться про широку імплементацію в Україні публічно-приватних форм управління сталим просторовим розвитком. Отже, базовим для суспільства стає орієнтир на вдосконалення просторової системи управління сталим розвитком територій на засадах застосування інноваційних публічно-приватних форм організації господарювання. У цьому контексті зростає значущість досі недостатньо вивченого питання підвищення ефективності використання природно-ресурсних активів шляхом активізації їх господарського обороту. Саме через залучення цих активів до бізнес-структур місцеві громади та населення мають можливості використовувати реальні важелі управління природними ресурсами на європейських принципах належного врядування з отриманням відповідного зиску. Звісно, у цьому зв'язку виникає необхідність поглиблення низки концептуальних засад, серед яких вагоме місце посідають питання розвитку інституціонального середовища в контексті реструктуризації відносин власності на природні ресурси, упорядкування повноважень органів виконавчої влади, визначення адекватних засобів гарантування еколого-економічної безпеки та формування відповідної політики розвитку територій інноваційного типу. Як свідчить передова європейська практика, така політика спирається на зустрічно-корпоративне управління територіальними утвореннями як бізнес-екосистемами за участі населення й бізнесу, які інтерактивно, через платформні механізми, взаємодіють з владою і можуть проводити відповідальну господарську діяльність на принципах належного врядування.

Тому нагальним завданням є збалансування структури управління природними ресурсами в площині просторової організації природно-господарської діяльності, спрямоване на забезпечення інтегрованого управління сталим розвитком, включаючи створення публічно-приватних структур у системі просторового управління розвитком територій. Вирішення також потребує питання трансформації моделі державного впливу на процеси модернізації публічно-приватних форм забезпечення сталого розвитку територій з адаптацією європейського досвіду до національної специфіки управління водними, земельними, лісовими та мінеральними ресурсами, а також перенесенням акценту на формування багатуукладних систем господарювання низового територіального рівня, тобто територій урбурального типу і сільських громад.

Дослідження форматів публічно-приватних взаємодій у контексті забезпечення сталого просторового розвитку територій передбачає збалансу-

вання інтересів влади, бізнесу і громад на інноваційних засадах розвитку зеленої, шерингової, креативної, інклюзивної, платформної економік тощо. Таким чином, інноваційна парадигма сталого просторового розвитку в Україні передбачає запровадження євроорієнтованих форм і механізмів публічно-приватного партнерства інтегрованого платформного управління сталим просторовим розвитком через публічно-приватні форми ефективного використання природно-ресурсних активів в європейських форматах контрактного співробітництва і спільної діяльності публічної влади та бізнесу, спрямованого на комплексне вирішення соціо-еколого-економічних проблем розвитку територій та підвищення добробуту громадян.

Аналіз доробку попередніх дослідників дає підстави констатувати, що проблемам управління сталим розвитком, забезпечення раціонального, екологічнобезпечного природокористування та розвитку різноманітних форматів публічно-приватного партнерства (ППП) в Україні присвячено багато наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених. Утім, питанням системного визначення євроінтеграційних механізмів та публічно-приватних форм управління сталим просторовим розвитком, а також запровадженню публічно-приватних відносин у систему управління природними ресурсами науковцями приділено недостатньо уваги, до того ж ці дослідження мають фрагментарний характер і не вирішують наукової проблеми забезпечення сталого просторового розвитку України в цілому. Так, проблематика застосування механізмів PPP європейського типу попередніми дослідниками, зокрема, такими вченими, як О.О. Бутник, В.Г. Варнавський, О.М. Головінов, С.М. Грищенко, Т.І. Єфименко, Є.Л. Черевиков, К.В. Павлюк, А.І. Кредісов, А.О. Білоус, Н.Г. Дутко, І.В. Запатріна, І.В. Іголкін, Г.А. Калікова, С.А. Квітка, Н.А. Клевцевич, О.В. Озерчук, І.А. Островський, С.М. Павлюк, С.В. Підгаєць, Н.В. Сментина, Р.В. Хусаїнов, П.І. Шилепницький та інші, розглядалася з різних позицій. Сьогодні детально вивченими є питання про місце і роль PPP у системі регулювання економіки [1], базова проблематика його розвитку в Україні [2], державні механізми його підтримки [3], принципові підходи до застосування публічно-приватних партнерських відносин як інструменту регіонального розвитку [4] та їх значення у забезпеченні збалансованого розвитку територіальних соціально-економічних систем [5] тощо. Проте специфіка застосування інструментів і механізмів публічно-приватної співпраці в забезпеченні сталого просторового розвитку та управлінні природними ресурсами вимагає більш ґрунтовних досліджень, оскільки сьогодні конституційно зафіксована, проте відповідним чином не відображена в законодавстві, належність природних ресурсів до власності українського народу створює низку перепон і правових колізій для їх широкого залучення як активів у господарський оборот з використанням партнерських взаємодій влади, бізнесу і громад.

Для ефективної реалізації інструментів і заходів PPP в Україні нині створено певні базові законодавчі передумови. Так, Закони України «Про державно-приватне партнерство»¹, «Про угоди про розподіл продук-

¹ Про державно-приватне партнерство : Закон України // Відомості Верховної Ради України. — 2010. — № 40. — Ст. 524 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>.

ції»², а також значною мірою оновлений Закон України «Про концесію»³, Концепція розвитку державно-приватного партнерства в Україні на 2013—2018 роки⁴, Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання організації здійснення державно-приватного партнерства»⁵ формують правове підґрунтя для співробітництва державного, муніципального і приватного секторів з метою впровадження конкретних проектів такої співпраці, підвищення конкурентоспроможності України та її регіонів, залучення інвестицій на макроекономічному та регіональному рівнях. Проте, як свідчить детальний аналіз цих документів, вони є значною мірою недосконалими, застарілими, і навіть прийняті недавно мають прогалини, невирішені питання, містять нечіткі формулювання, інституціональні пастки, включаючи, зокрема, лазівки для корупційних схем, ухиляння від сплати податків тощо, суперечать іншим законодавчим актами, а строк дії прийнятої 2013 р. Концепції розвитку державно-приватного партнерства завершився у 2018 р. й на заміну їй поки що не розроблено жодного документа.

Публічно-приватне партнерство регулюється вже згадуваним нами Законом України «Про державно-приватне партнерство», що визначає його як співробітництво між державою Україна, територіальними громадами в особі відповідних державних органів, органів місцевого самоврядування (державними партнерами) та юридичними особами, крім державних і комунальних підприємств, або фізичними особами — підприємцями (приватними партнерами), що здійснюється на основі договору в порядку, встановленому цим законом та іншими законодавчими актами. Проте сучасна світова практика розглядає партнерство між публічними та приватними інститутами переважно не як державно-приватне, а як *публічно-приватне*, що є більш об'ємним трактуванням і дає змогу включати в окреслену сферу співробітництва з приватним сектором більш широке коло суб'єктів: не лише державні інститути, але й органи місцевого самоврядування, муніципальні структури, громадські організації тощо. Подібного погляду дотримуються й науковці Державної установи «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», тому саме в руслі *публічно-приватного* концепту викладено положення цієї статті. Отже, ці та багато інших питань, пов'язаних з імплементацією в національну практику управління сталим просторовим розвитком європейських інструментів, механізмів та форматів і форм публічно-приватного партнерства, тим більше з урахуванням специфіки управління природними ресурсами, потребують подальшого вирішення.

² Про угоди про розподіл продукції : Закон України // Відомості Верховної Ради України. — 1999. — № 44. — Ст. 391 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1039-14>.

³ Про концесію : Закон України від 03.10.2019 р. № 155-IX [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155-20#n646>.

⁴ Про схвалення Концепції розвитку державно-приватного партнерства в Україні на 2013—2018 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.08.2013 р. № 739-р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/739-2013-р>.

⁵ Деякі питання організації здійснення державно-приватного партнерства : Постанова Кабінету Міністрів України від 11.04.2011 р. № 384 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/384-2011-п>.

Таким чином, **мета статті** — розв'язати проблемні питання ефективної імплементації принципів і механізмів публічно-приватних відносин у сферу використання природних ресурсів та створення на цій основі системи управління сталим просторовим розвитком країни та її територій євроінтеграційного типу.

СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК

Сучасне уявлення про сталий розвиток формується на основі вивчення загальних тенденцій, притаманних країнам ЄС. Сьогодні концепцію сталого просторового розвитку Співтовариства представлено такими базовими європейськими документами, як Керівні принципи сталого просторового розвитку Ради Європи (Guiding Principles for Sustainable Spatial Development of the European Continent)⁶ та Європейська перспектива просторового розвитку Європейського Союзу (до збалансованого і сталого розвитку територій ЄС) (ESDP — European Spatial Development Perspective. Towards Balanced and Sustainable Development of the Territory of the European Union)⁷. В останньому документі наголошується, що політика просторового розвитку сприяє сталому розвитку ЄС через збалансовану просторову структуру. Саме господарський досвід держав — членів Співтовариства, які швидко нарощують свій економічний потенціал за рахунок економіко-технологічних трансформацій, переконує в необхідності застосування інноваційних механізмів природно-ресурсного менеджменту, які б орієнтували на управління природними ресурсами місцевих громад з використанням новітніх інструментів, включаючи сучасні цифрові технології та електронне врядування в рамках імплементації більш загальних принципів так званої платформної, зеленої, синьої та наноекономіки, належного урядування (Good Governance), публічно-приватного партнерства (Public-Private Partnership) тощо. На перевагу характерним для минулого століття принципам субсидіарності, у сучасних, а тим більше перспективних умовах господарювання XXI ст., зусилля органів державної влади та місцевого самоврядування повинні спрямовуватися на впровадження принципу саморозвитку територій на базі місцевих ресурсів, активно інтегрованих у глобальний економічний простір. Таким чином, концепт сталого просторового розвитку значною мірою пов'язується з ідеями формування відповідального — з соціальних та екологічних позицій — місцевого самоврядування в укрупнених об'єднаних територіальних громадах, яке користується економічною та фінансовою свободою, достатніми власними виробничими та фінансовими ресурсами. При цьому виокремлюються основні структурні складові просторового розвитку, а саме економічна, соці-

⁶ Guiding Principles for Sustainable Spatial Development of the European Continent adopted at the 12th Session of the European Conference of Ministers responsible for Regional Planning on 7—8 September 2000 in Hanover. Council of Europe CEMAT (2000), 7 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://rm.coe.int/1680700173>.

⁷ ESDP European Spatial Development Perspective Towards Balanced and Sustainable Development of the Territory of the European Union. Agreed at the Informal Council of Ministers responsible for Spatial Planning in Potsdam, May 1999. — Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 1999 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/pdf/sum_en.pdf.

альна, екологічна та інноваційна, що передбачає, зокрема, перехід на новітні технологічні уклади і впровадження інноваційних концептів пріоритетного розвитку інформаційно-технологічного та інфраструктурно-логістичного сектору, орієнтованого на залучення у господарський оборот незадіяних ресурсів. Важливою частиною такого типу сталого розвитку є фактор поширення мережових комунікацій, у тому числі в питаннях спільного використання природних ресурсів як об'єктів економічної діяльності. Отже, сталість просторового розвитку значною мірою забезпечується за рахунок природозберігаючих та інших управлінських і технічних інновацій.

Очевидно, що євроінтеграційний концепт сталого просторового розвитку нашої держави повинен тісно пов'язуватися з інформаційною та комунікативно-контентною складовими Четвертої промислової революції і, відповідно, новою індустріальною економікою. Елементи останньої нині активно проникають у систему господарювання європейських держав, висуваючи певні вимоги для нашої країни щодо імплементації інноваційних, системно-платформних принципів організації сучасних бізнес-екосистем, які створюються на територіальному рівні за проектно-процесним підходом з якнайширшим використанням можливостей, інструментів та механізмів відносин влади і бізнесу з ознаками ППП.

ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ СИСТЕМНОГО ВПОРЯДКУВАННЯ

Системовпорядкувальний характер ППП зумовлюється комплексом факторів, серед яких головним є його безпосередній вплив на простір діяльності та бізнес-екосистеми, що в цьому просторі формуються. Слід зазначити, що сьогодні, з урахуванням процесів комодифікації природно-ресурсних благ як ресурсів з нееластичною пропозицією в умовах зростаючого попиту та їх перетворення на економічні активи, на перший план об'єктивно виходять питання співпраці влади і бізнесу в частині їх залучення до господарського обороту. За умов ефективного застосування співпраці влади, бізнесу і громад зумовлює формування територіальної економіки як бізнес-екосистеми, тобто квазіекосистеми, де враховано, реалізовано та збалансовано інтереси всіх учасників — агентів господарських відносин, включаючи органи публічного управління, бізнесу та населення, а бізнес-структура стає високоефективним посередником і учасником реалізації інтересів громад у публічній політиці органів державної влади і місцевого самоврядування. У цьому контексті поняття «бізнес-екосистема» необхідно розглядати як сукупність горизонтально-вертикальних зв'язків учасників, залучених до господарського процесу. Саме тому простір сталого розвитку характеризується сукупністю елементів, які охоплюються бізнес-екосистемою, тобто на різних територіях комбінаторика простору відрізняється одна від одної. Складовими простору можна вважати, наприклад, природний капітал і мережу інституцій та економічних агентів, зокрема фінансові установи, постачальників, виробників, дистриб'юторів, клієнтів, конкурентів, урядові заклади, органи місцевого самоврядування, громадські організації тощо, які беруть участь у замов-

ленні, створенні, просуванні, поставках і споживанні конкретного продукту або послуги одночасно через конкуренцію та співробітництво, створюючи загальну цінність і максимізуючи суспільний добробут.

Парадигма взаємодії бізнесу й оточення полягає в тому, що кожний економічний агент впливає на бізнес-екосистему і зазнає впливу інших учасників, формуючи постійно змінювані відносини, у яких кожний бізнес повинен бути гнучким і адаптованим до виживання, як у біологічній екосистемі. Основним чинником еволюції бізнес-екосистеми є мінімізація сукупних суспільних витрат на створення й розповсюдження товарів чи послуг. За своєю сутністю вона є комплексним простором, включає різноманітних учасників, які є певним чином взаємозалежними. Низка сучасних бізнес-моделей пов'язана з розвитком структури бізнес-екосистем. Найбільш ефективною її моделлю, яка швидко розвивається, є платформна економіка, заснована на новому принципі господарювання, що здійснюється в результаті взаємодії інтегрованих інформаційно-технологічних платформ і бізнесу як єдиного цілого.

Платформна економіка виникає за умови становлення бізнес-екосистем, в яких різні економічні агенти, включаючи бізнес-структури, споживачів та публічне управління, можуть взаємодіяти в процесі створення загальної цінності (Shared Value). Зазначимо, що платформна економіка як феномен макроекономічного рівня дає орієнтири на зміну механізму формування вартості через запровадження досягнень наступної промислової революції на низовому рівні. Таким чином, еколого-економічне спрямування концепту сталого розвитку відповідає загальним тенденціям, пов'язаним з трансформацією ринків у напрямках поширення мережевих взаємодій. У результаті традиційне поняття екосистеми розширюється, оскільки, з одного боку, за подібними до природних екосистемними законами починає розвиватись і бізнес, а з іншого — бізнес-процеси широко впроваджуються і задіюються в природокористуванні. Отже, відбуваються передбачені такими дослідниками бізнес-екосистем, як Дж. Ріфкін [6] та Дж. Мур [7], взаємопроникнення, системний взаєморозвиток і фактичне злиття в одне ціле природних і бізнес-екосистем. У свою чергу, це призводить до підвищення ролі публічного сектору управління як носія повноважень розпорядження загальнонародною (публічною) власністю, а саме, згідно з конституційними положеннями, — природними ресурсами.

Новітній спосіб господарювання зосереджує увагу на інформаційно-технологічних платформах, адже вони дають можливість різним ринковим гравцям за принципом кластеризації самим створювати нові продукти і послуги й обмінюватися спільно створеними цінностями. Високий рівень розвитку просторових мереж сприяє залученню великої кількості різних ринкових гравців і примноженню можливостей створення доданої вартості. Разом з тим розвинутість інтегрованої платформної інфраструктури (транспорт і логістика, комунікації, енергетичні системи, сервіс спільного користування) забезпечує повсюдність і екстериторіальність платформи для всіх зацікавлених учасників господарського процесу. При цьому локальний рівень її формування залишається базовим, а об'єднана територіальна громада є головним суб'єктом прийняття розпорядних рішень щодо місцевих природних ресурсів. Базовим макроекономічним показником розвитку бізнес-

екосистеми вважається чистий економічний добробут (Net Economic Welfare) — показник, запропонований У. Нордхаусом і Дж. Тобіном, який характеризує загальний рівень добробуту території, що краще, ніж показник валового доходу, відображає продуктивність господарського простору як екосистеми. У перше десятиліття ХХІ ст. в більшості розвинутих країн було сформовано базові засади платформної економіки як специфічної системи господарювання в рамках загального концепту цифрової економіки, заснованої на діяльності онлайн-посередників, тобто операторів платформних утворень, які функціонують у вигляді інтернет-платформ, доповнюючи традиційну економіку і забезпечуючи специфічними методами процеси виробництва, розподілу, обміну й споживання благ. При цьому базовим інструментом платформної економіки є створена у віртуальному інформаційному просторі інтерактивна інтернет-платформа у вигляді технологічно орієнтованого, автономного комунікативно-контентного електронного майданчика для підтримки і реалізації взаємодії між різними стейкхолдерами цифрової економіки з метою створення загальної цінності («всіх для всіх»). Платформна економіка передбачає глибокі зміни в глобальному макроекономічному середовищі, формуючи нові правила ведення бізнесу на основі глибокої співпраці, з одного боку, бізнесу, громад і влади, а з іншого — бізнес-структур між собою [8]. Таким чином, на територіальному рівні фактично зароджується новий тип господарювання та управління розвитком територій зустрічними взаємодіями структур публічного управління, бізнесу і населення через відкриті, багатофункціональні електронні портали бізнес-екосистемних взаємодій з масою користувачів.

Сутність просторового управління за проективним управлінським підходом у межах загального концепту платформної економіки полягає у створенні територіальної управлінської структурної платформи для реалізації відповідних проектів або системи проектів у вигляді програми розвитку з широким залученням до їх виконання за допомогою різноманітних інструментів ППП бізнес-структур. При цьому завдання прогнозування і планування майбутньої господарської діяльності, з урахуванням набутого в минулому досвіду та накопиченої інформації, пронизують етап генерації проектних ідей як бізнес-задумів, спрямованих на вирішення сформульованих проблем територіального розвитку. Також завдяки технологіям проектного менеджменту залучаються необхідні матеріальні, інформаційні, фінансові, людські та інших ресурси.

Залучення до проектів просторового розвитку різноманітних учасників, включаючи структури бізнесу та публічного управління і громадського сектору, передбачає впорядкування публічно-приватних взаємодій у двох базових форматах — контрактному та спільної діяльності. Такий підхід дає можливість концентруватись як на вирішенні окремих проблем територіального розвитку, так і на комплексному забезпеченні сталого просторового розвитку з використанням необхідних матеріальних, інформаційних, фінансових, людських та інших ресурсів. Рівень об'єднаної територіальної громади (ОТГ) стає ключовою системною ланкою впровадження технологій структурно-проектного управління на базі сучасної платформної економіки, що функціонуватиме як бізнес-екосистема певного просторового рівня.

Європейський бізнес-екосистемний підхід до забезпечення сталого просторового розвитку країни та її територій потребує формування інноваційної природно-ресурсної політики держави, яка орієнтуватиметься на широко-масштабне публічно-приватне партнерство щодо використання природних активів у системі децентралізованого управління економікою та спиратиметься на важливі для економічної політики принципи. Останні не збігаються з положеннями звичайної статичної системної моделі управління природними ресурсами за галузево-ресурсним підходом. Навпаки, бізнес-екосистема об'єднує природні ресурси як активи розвитку територій в інтегративний територіальний природно-господарський комплекс, щодо якого здійснюються відповідні заходи природно-ресурсної політики системно-інтегрального характеру та управлінські синергетичні дії, включаючи створення на різних рівнях господарського простору платформних систем з використанням сучасних інформаційних технологій управління природними активами.

Таким чином, сьогодні об'єктивно виникає нагальна потреба в суттєвій активізації та впорядкуванні господарської діяльності в Україні на засадах платформної економіки, з визначенням системоутворювальної функції територіального рівня, що передбачає розвиток децентралізованих форм управління природно-ресурсними активами шляхом широкого застосування механізмів ППП.

На основі аналізу світової, європейської та національної практики ППП у використанні природних ресурсів як об'єктів просторової організації діяльності визначено основні форми його механізмів у забезпеченні сталого просторового розвитку країн і регіонів, рекомендовані для використання в Україні, а саме: контрактна як адміністративно-договірна форма між органом місцевого самоврядування та приватним партнером на здійснення суспільно необхідних видів діяльності з використання природних об'єктів; орендна форма експлуатації природного об'єкта як окремого природного ресурсу або природно-ресурсного комплексу; орендно-дивестиційна, яка залежно від визначених договором умов може передбачати наступний викуп державного чи муніципального майна на визначених умовах; концесійна, яка передбачає надання державою права приватному партнеру протягом певного часу виконувати відносно природно-ресурсного об'єкта зумовлені договором функції і наділяє його відповідними повноваженнями для забезпечення ефективного функціонування об'єкта концесії з наступним поверненням об'єкта публічному розпоряднику; проектно-договірна форма організації підприємницької діяльності публічних і бізнес-партнерів з використання природних ресурсів як активів територіального розвитку на основі створення спільного державно-приватного підприємства (проектної компанії тощо).

Запропонований концепт реалізації євроорієнтованих форм і механізмів публічно-приватного партнерства в Україні передбачає перехід від централізованого управління природними ресурсами як окремими сферами природокористування до проектно-процесного інтегративного децентралізованого управління діяльністю територіальних природно-господарських комплексів як бізнес-екосистем. При цьому муніципалітет ОТГ повинен бути інституціональним центром використання природних активів як організатор і учасник публічно-приватних взаємодій на засадах платформної моделі гос-

подарювання через упровадження принципів управління природними ресурсами за участі місцевих громад. Концепт управління сталим просторовим розвитком є триєдиним і включає найрізноманітніші формати ППП, децентралізацію управління природокористуванням та платформний підхід до організації економічних відносин, пов'язаний з більш загальною концепцією структурного управління господарськими відносинами. Базою для зазначеного концепту є парадигма еколого-економічної політики європейського просторового розвитку, що орієнтується на децентралізацію та розширення прав громад в управлінні розвитком територій, принципові підходи та найновітніші економічні моделі, які пов'язуються із загальним концептом «зеленої» економіки та інтегративне управління простором життєдіяльності.

Як складова концепту управління розвитком публічно-приватне партнерство надає всім учасникам різноманітні переваги, серед яких найважливішими для держави є зростання ефектів від використання публічних активів, для бізнесу — відкриття доступу до нових активів і ринків, а для громад — отримання якісного продукту та вирішення нагальних проблем соціально-економічного розвитку. Позитивним для всіх сторін є створення для населення можливостей щодо відкриття на базі місцевої ресурсної бази власної справи та істотна активізація місцевої і регіональної економіки. Аналіз зарубіжного і національного досвіду ППП показав, що воно являє собою ефективну форму співпраці між державними органами, громадами і сферою бізнесу з метою забезпечення фінансування, будівництва, оновлення, управління або підтримки інфраструктури чи надання послуг. Основними поширеними моделями партнерства у світі є концесійна, операторська, договірна, лізингова, коопераційна тощо. ППП характеризується тривалим строком відносин державного і приватного секторів, фінансуванням проектів за рахунок приватного сектору, важливою роллю оператора проекту, паритетним розподілом ризиків між партнерами [9].

На нашу думку, цільове спрямування концепту управління сталим просторовим розвитком України полягає у створенні такої управлінської системи, яка на основі європейського і світового досвіду забезпечуватиме децентралізоване управління природними ресурсами за участю місцевих громад та відповідально-стале управління природокористуванням на загальних принципах належного врядування із залученням бізнесу до вирішення ключових соціально-економічних та еколого-економічних проблем територій. При цьому високоефективна інтеграція природних ресурсів у господарський оборот забезпечуватиметься різноманітними механізмами публічно-приватної взаємодії. Зокрема, для кожної системної складової господарського простору держави (територіальної громади, району, області, економічного району, країни в цілому) через високоефективну інформаційно-комунікативну систему платформної взаємодії публічних, приватних структур і населення формуватиметься баланс природно-господарських інтересів щодо отримання високих доходів від природокористування з їх раціональним поділом і розподілом між зацікавленими учасниками економічної діяльності.

Ефективність і сталість розвитку просторових утворень у цьому процесі забезпечуватимуться саме різноманітністю механізмів публічно-приватного партнерства, адаптованих відповідно до територіальної специфіки

господарювання в різних сферах природокористування на певних територіях країни, застосовуваних згідно з потребами розвитку на основі консенсусу публічних і приватних інтересів у децентралізованій системі управління природокористуванням, досягнутого згідно з принципами належного врядування, шляхом відкритого, прозорого і взаємовідповідального прийняття рішень про укладання угод ППП між громадами і бізнесом за дієвої участі населення з використанням інформаційно-комунікативних можливостей сучасних господарських платформ.

АЛГОРИТМ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЬОВИХ ОРІЄНТИРІВ

Алгоритм послідовних дій визначається на основі критичного аналізу системних властивостей ППП у забезпеченні сталості просторового розвитку з урахуванням чотирьох основних бізнес-орієнтованих аспектів.

По-перше, бізнес-структури активно залучають природні ресурси до виробництва товарів і послуг шляхом їх технологічної експлуатації як засобів і предметів праці, що є природними об'єктами.

По-друге, бізнес здійснює у певний спосіб управлінські функції щодо природних ресурсів як виробничих активів, тобто засобів отримання доходів і, відповідно, прибутків, а отже, управляє природними ресурсами як виробничими об'єктами.

По-третє, бізнес-структури за угодами ППП отримують певні повноваження власності із загального пучка правомочностей: щонайменше — користування, максимально — володіння та розпорядження, тобто природні ресурси при цьому відіграють роль об'єктів власності.

По-четверте, усі учасники природно-ресурсних бізнес-процесів вступають у певні господарські та відповідні фінансові відносини, об'єктами яких є природні ресурси. Йдеться про орендні, концесійні, різноманітні договірні відносини, включаючи угоди про розподіл продукції тощо.

У контексті наведених чотирьох аспектів сталість просторового розвитку забезпечуватиметься, якщо територіальні природні ресурси: раціонально та ефективно використовуватимуться в технологічному циклі з урахуванням принципів економії, рециркуляції, мінімізації шкідливих впливів тощо; приносять максимальний дохід на вкладений капітал як активи підприємницької діяльності; матимуть ефективних власника і користувача, здатних правильно розпоряджатися ними як власністю, а також стануть високодохідними і ліквідними об'єктами фінансових відносин, спроможними бути не тільки джерелом інвестиційного доходу, але й засобом, котрий дає змогу інвестору брати дієву участь в управлінні активами. Застосування інструментарію ППП та залучення бізнесу до сфери використання природних ресурсів сприятимуть підвищенню рівня їх інтеграції як активів у господарський оборот завдяки побудові ланцюгів, схем, мереж створення доданої вартості на засадах як індивідуального, так і корпоративного управління в рамках бізнес-екосистеми територіального утворення, до якої ці ресурси й активи повинні бути залучені.

Оскільки структура власності на територіальні активи у цілому визначає конфігурацію економічних інтересів у межах територіальної бізнес-еко-

системи, попит на інвестиційні ресурси і, відповідно, структуру ринку капіталу, на нашу думку, висока концентрація прав власності в корпоративних структурах управління просторовим розвитком приведе, з одного боку, до інтенсифікації інвестиційних процесів у регіоні у зв'язку із значними потребами таких суб'єктів в інвестиціях, а з іншого — до спрощення організації регіонального ринку капіталу через централізацію бізнес-процесів. Виходячи з цього гаслом децентралізації у зазначеному аспекті може бути «децентралізація влади — централізація бізнес-процесів».

Необхідно зазначити, що на різних етапах реалізації євроінтеграційного алгоритму розвитку публічно-приватного партнерства превалюватимуть різні інструменти цього механізму. На наш погляд, таких великих етапів структурних перетворень може бути три, а саме: деконцентрації, деволюції (*devolution-devolve* — передавати повноваження, права, обов'язки) в економічному розумінні цього терміна як згортання повноважень державних органів влади на користь органів місцевого самоврядування і груп користувачів⁸ і дивестиції (*divestment, divestiture* — вилучення капіталовкладень), тобто квазіприватизації, яка в окремих випадках щодо певних природних об'єктів може замінюватися в законодавчому порядку приватизаційними механізмами.

Перший етап — деконцентрація — передбачає передання (делегування) в рамках децентралізаційних перетворень повноважень від держави на рівень ОТГ, розширення їх щодо складових загального права власності на ресурси, розміщені на території ОТГ після об'єднання громад.

Другий етап — деволюція, тобто більш глибока децентралізація, тимчасове і таке, що має зворотний характер передання частини прав використання та управління господарськими об'єктами із загального пучка правомочностей від держави та об'єднаних територіальних громад бізнес-структурам на основі механізмів ППП, включаючи як законодавчо визначені інструменти, переважно в контрактній формі, і механізми концесії, так і спільні публічно-приватні компанії та інші інноваційні механізми.

Третій етап — дивестиція — має обмежений тривалим строком або необмежений у часі зворотний характер реалізації (через систему фондового ринку тощо) частини публічних активів бізнесу шляхом передання на певних умовах господарських об'єктів від держави та громад публічно-приватним або приватним бізнес-структурам через механізми квазіприватизації, такі як концесії, угоди про розподіл продукції, довгострокова, довічна оренда, емфітевзис, суперфіцій, лізинг тощо, або шляхом приватизації за відповідним законом (включаючи продаж бізнесу державного паю спільного підприємства) у разі його прийняття.

Завдання імплементації інноваційних форм ППП у систему управління сталим просторовим розвитком держави полягає у структуруванні алгоритму запровадження засад відповідних перетворень в управління природними ресурсами, спрямованих на створення просторових структур — плат-

⁸ Основы системы прав собственности на природные ресурсы : Памятка реформаторам в странах Восточной Европы, Кавказа и Центральной Азии / Отдел по анализу и оценке экологической результативности. Директорат по охране окружающей среды. — ОЭСР, 2011. — 54 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://www.oecd.org/env/outreach/2011_AB_NR%20tenure%20reform_RUS.pdf.

Змістові ознаки алгоритму імплементації інноваційних форм ППП у систему управління сталим просторовим розвитком держави

Етапи імплементації	Сутнісні ознаки	Зміст організаційно-інституціональної складової ППП	Зміст процесної складової ППП
I — Деконцентраційний	Делегування в рамках децентралізаційних перетворень повноважень від держави на муніципальний рівень, розширення повноважень об'єднаних територіальних громад щодо складових загального права власності на ресурси, які знаходяться на їх території після об'єднання громад	Розмежування з центром та ідентифікація повноважень і можливостей використання територіальною громадою природних ресурсів; ідентифікація територіальних меж бізнес-екосистем і структури власності на природні ресурси; утворення в складі територіальної адміністрації спеціалізованого агентства ППП з питань забезпечення сталого територіального розвитку; формування та укладання договорів ППП, спрямованих на капіталізацію природних активів; формування електронного порталу взаємодії влади, бізнесу і населення; укладання угод ППП у контрактних форматах та прийняття рішення про створення публічно-приватних проектних компаній; узгодження проектною компанією з владою і громадою механізму доступу до проблемних активів, спільна розробка проектів залучення природних ресурсів у господарський оборот, формування виробничої, фінансової та ринкової інфраструктур; утворення проектною компанією фонду інвестицій для реалізації проектів	Аналіз та оцінка середовища територіальної бізнес-екосистеми; моніторинг територіальних ресурсів; виявлення недооцінених активів та неефективних власників; дослідження діяльності бізнес-структур; визначення пріоритетних сфер ППП; дослідження й вибір форматів і форм ППП, які є найбільш доцільними з позицій забезпечення сталого розвитку територіального утворення; ідентифікація потенціальних бізнес-партнерів та проведення відкритих конкурсів бізнес-пропозицій ППП; оцінювання екологічної придатності проектів співпраці влади і бізнесу та їх громадське обговорення; узгодження реалізації внутрішніх муніципальних проектів ППП з міжрегіональними програмами і проектами; інфраструктурне, інформаційне та логістичне забезпечення партнерства; виявлення ризиків та можливостей бізнес-екосистеми; оцінювання фінансових переваг і втрат для підприємств, місцевих бюджетів, громади як потенційних наслідків від залучення природних ресурсів у господарський оборот; моніторинг та оцінка діяльності за угодами ППП
II — Деволюційний	Тимчасове і таке, що має зворотний характер, передавання частини прав із за-	Створення територіальних структур управління природними ресурсами корпоративного типу (територіальних корпорацій сталого розвитку)	Формування власного капіталу територіальної корпорації сталого розвитку та його акціонування; забезпечення її фінансових потреб через

Закінчення таблиці

Етапи імплементації	Сутнісні ознаки	Зміст організаційно-інституціональної складової ППП	Зміст процесної складової ППП
II — Деволуційний	гального пучка правомочностей, які стосуються використання й управління господарськими об'єктами, від держави та ОТГ бізнес-структур на основі механізмів ППП, включаючи контрактні формати (концесії тощо), а також спільні публічно-приватні компанії та інші інноваційні механізми ППП	шляхом передавання активів, зобов'язань і прав окремому суб'єкту правових і господарських відносин для інтегрованого структурного управління сталим просторовим розвитком; делегування територіальним корпораціям і окремим бізнес-структурам за договорами ППП відповідних прав щодо управління природними активами; створення корпоративного реєстру природно-ресурсних активів; розвиток інститутів спільного інвестування (ІСІ) з метою сек'юритизованого управління активами проектних компаній; створення фінансового фонду сталого розвитку для управління фінансовими активами, похідними від природного капіталу; організація територіальних виробничих кластерів та інноваційних форматів співпраці влади і бізнесу (технопарків, бізнес-інкубаторів); формування інформаційно-технологічних платформ бізнес-екосистемної взаємодії влади, бізнесу та громад; організація діяльності професійних інституціональних інвесторів для залучення зовнішніх інвестиційних потоків у сферу природокористування, гарантування безпечного входження внутрішніх та зовнішніх інвесторів у територіальні бізнес-екосистеми	механізми кредитування і/або емісії цінних паперів; мобілізація необхідних ресурсів і формування пулів підприємницьких проектів; визначення джерел та механізмів фінансування завдань сталого розвитку території на основі поєднання державних і приватних ресурсів; забезпечення фінансування та управління інвестиційними проектами сталого розвитку, антикризове управління проектами в особливих обставинах; підтримка реструктуризації великих виробництв, розвиток територіальних кластерів та мікрокластерів виробництва на основі концепції внутрішнього підприємництва, організація бізнес-інкубаторів, взаємодія з екстериторіальними суб'єктами господарювання; забезпечення гарантій фінансових відрахувань природокористувачів на утримання природного капіталу в належному стані; забезпечення рефінансування в програми захисту і поліпшення природного капіталу територіальних бізнес-екосистем
III — Дивестиційний	Обмежена тривалим строком або необмежена в часі зворотна реалізація частини	Формування виокремлених структур управління пулами активів проектних компаній як фінансових керуючих компаній з правами емі-	Формування пулів територіальних активів підприємницьких проектів ППП; сек'юритизація природних активів на фінансовому

<p>ни публічних активів бізнесу шляхом передавання на певних умовах самих господарських об'єктів від держави та громад публічно-приватним або приватним бізнес-структурам через квазіприватизаційні механізми (концесії, угоди про розподіл продукції, довгострокова, довівна оренда, емфітевіз, суперфіцій, лізинг, реалізація акцій і т. п.) або шляхом приватизації за законом</p>	<p>сії цінних паперів (фондів корпоративних фінансових активів) у межах територіальних корпорацій сталого розвитку; створення системи сталих фінансів за двома базовими схемами: безпосередніми фіскальними надходженнями ренти до бюджетних структур розподілу та/або акумуляцією рентних надходжень фінансовими інструментами у стабілізаційно-інвестиційних фондів суверенного фінансування з професійною керуючою компанією на чолі фонду; організація розвинутого біржового та позабіржового фондового ринку сек'юритизованих фінансових інструментів, похідних від природного капіталу; організація дивестиційного процесу через укладання угод реалізації або довгострокове передавання в користування бізнес-структурам об'єктів партнерства; організоване та скоординоване формування потоків підприємницьких проектів як складових стратегічних програм сталого розвитку території; створення за допомогою платформних інформаційно-технологічних механізмів необхідних умов для організації взаємодії власників ресурсів, виробничих засобів, інвесторів та управлінців для забезпечення реалізації сукупностей проектів ППП і стратегічних програм сталого просторового розвитку</p>	<p>ринку через фінансову компанію спеціального призначення зі спеціальними правами запозичення; збалансування ризиків пулів територіальних активів і максимізація їх доходності через кваліфіковане управління інститутами спільного інвестування (ICJ) диверсифікованими інвестиційними портфелями; реалізація процесів стягнення плати за права використання та експлуатацію природних ресурсів та отримання публічним сектором належної йому частки прибутку підприємств-природокористувачів через фінансовий інструментарій угод ППП; забезпечення прозорості, обліку та моніторингу дивестиційних процесів у природокористуванні, гарантування державних надходжень від приватизації або квазіприватизації природних ресурсів у відповідних угодах ППП; забезпечення в дивестиційних угодах екологічної відповідальності майбутнього власника або довгострокового користувача ресурсу та публічного нагляду і моніторингу за його діяльністю у сфері природокористування протягом усього періоду використання ресурсу як економічного активу в господарському обороті</p>
---	--	--

Джерело: складено авторами.

форм управління публічно-приватними взаємовідносинами в бізнес-еко-системах територій, окреслення організаційних та фінансово-економічних механізмів взаємодії публічного сектору і влади щодо вирішення питань сталого просторового розвитку (процесна складова) та форматів і правил (інституціональна складова) функціонування публічно-приватних форм забезпечення сталості (табл.).

Очевидно, що запропонований алгоритм має супроводжуватися насамперед ефективним завершенням процесу децентралізації повноважень між державними, місцевими та регіональними органами влади на основі взаємовигідного діалогу та із задіянням конституційних інструментів формування відносин між державою і територіями щодо використання природних ресурсів, які в результаті реформи місцевого самоврядування повинні стати потужним активом місцевих громад. Передумовами ефективною реалізації запропонованого алгоритму також є чітке і послідовне виконання положень Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом у частині розвитку місцевого самоврядування, екологізації виробництва і впровадження відповідних технічних регламентів експлуатації природних ресурсів, прискорення розвитку сільських територій, зокрема інфраструктурного будівництва, запровадження найближчим часом дієвих інституціональних засад публічно-приватних відносин природокористування у вигляді відповідної законодавчої бази. Остання повинна охоплювати вдосконалення, спрощення і поширення європейських форматів та інструментів ППП за окресленими вище позиціями, насамперед стосовно законодавчих гарантій збереження як державних, так і бізнес-інтересів в угодах партнерства, забезпечення чіткості виконання зобов'язань за угодами та спрощення їх укладання через систему спеціалізованих структур, відповідальних за ППП на загальнодержавному і нижчих територіальних рівнях влади.

Варто зазначити, що інституціональні перетворення інноваційного типу мають спиратися на імплементацію в господарський процес новітньої філософії сталого господарювання. На відміну від традиційної парадигми господарської діяльності, що зосереджується на об'єктах і визначає сталість через обмеження і контроль зростання та споживання, новий формат проєктивно-діяльного підходу базується на концептах пост- і метамодерну та сконцентрований на просторі й умовах взаємодії між суб'єктами, тобто на комунікаціях і відносинах. Згідно з таким підходом, сталість розвитку забезпечується через створення умов (платформи) ефективного і справедливого розподілу ресурсів та результатів господарювання.

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ОРІЄНТИРИ

Необхідно зауважити, що адаптація національного законодавства України до права ЄС включає не тільки власне законодавство, а й спільні для держав-членів принципи, цінності, правову культуру, зокрема екологічну, та європейські природоохоронні принципи сталого природокористування, які передбачають значні екологічні інвестиції в сталий розвиток соціо-еколого-економічних систем. Щодо законодавства, то в країнах Європи, як і в усьому світі, поширюється тенденція уніфікації норм і правил регулювання в межах ЄС, де націо-

нальне законодавство та практика діяльності відповідають директивам Співтовариства. У такий спосіб формуються принципи, які визнаються більшістю країн євроспільноти та мають урахуватися кандидатами на членство в ЄС і асоційованими членами, до яких з 2017 р. належить і Україна. Для ефективного фінансового супроводу зазначених нами позицій щодо управління сталим просторовим розвитком у першу чергу необхідно гармонізувати національне законодавство у цій царині з відповідними директивами ЄС. При цьому іноземні суб'єкти повинні мати на національному ринку інвестицій рівні права з резидентами, а національне законодавство — узгоджуватися з основними положеннями права Співтовариства. Зважаючи на це, в Україні є всі можливості для повноцінної інтеграції зі своїми фінансовими активами, похідними від природно-ресурсного капіталу, в європейський фондовий ринок за умов створення на національних теренах гармонізованого із загальноприйнятими в ЄС параметрами відповідного правового поля в царині корпоративного управління та фінансового ринку.

Слід зазначити, що формування дієвих європейських механізмів управління природними ресурсами в Україні сьогодні вкрай ускладнене, насамперед, через формальну, проте належним чином не імplementовану в господарську систему документом про громадянську власність на природні ресурси конституційну норму ст. 13 Конституції України⁹ щодо загальнонародної власності на природні ресурси, при тому, що належного детального юридично-правового трактування цієї форми власності якраз немає. Ця норма фактично унеможливує їх приватизацію (крім землі) та створює комплекс правових колізій у природокористуванні, серед яких найбільш проблематичним у відносинах публічно-приватного партнерства є вирішення питання про особу — розпорядника ресурсів. Також проблемним є питання про механізми їх передання активному користувачеві та наступного використання в економічній діяльності, а також присвоєння і розподілу результатів господарської діяльності від залучення в оборот природних активів тощо. Крім того, ситуацію погіршує відсутність відповідних специфіки використання природних ресурсів в Україні норм цивільного та господарського права щодо функціонування механізму корпоративних відносин, включаючи державу і бізнес в частині створення спільних підприємств, проектних компаній, а також норм і практики застосування інвестиційного права з укладання угод концесії та розподілу продукції. Спостерігаються також проблеми, пов'язані з управлінням фінансовими відносинами, передусім у фіскальній сфері, інвестиційній діяльності, емісії та обігу фінансових інструментів тощо, які викликані, з одного боку, недосконалістю податкового законодавства, яке не дозволяє повноцінно вилучати природну ренту і розподіляти її на суспільну користь, а з іншого — практичною відсутністю механізмів функціонування організованого фондового ринку. Отже, це унеможливує належну емісію цінних паперів для швидкого та безпечного залучення й запозичення інвестиційного капіталу в природно-господарську сферу.

Виходячи з цього, для забезпечення сталого просторового розвитку саме через механізми публічно-приватного партнерства має бути реалізова-

⁹ Конституція України. — Розд. І. — Ст. 13 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

на ситуація, за якої основним провідником господарської діяльності із залученням природних активів може бути не конституційний власник ресурсу і не розпорядник активів, а так званий ефективний користувач, тобто суб'єкт господарювання, що діє або на правах довірчого управління (на основі відносин концесії чи на правах дії угоди про розподіл продукції), або через створення спільного державно-приватного підприємства чи проектною компанією з обов'язковою державною або муніципальною участю. У такому випадку подібному ефективному користувачеві може бути надане право використання природних активів, включаючи фінансову (інвестиційну) складову природокористування, з метою здійснення конкретних дій, включаючи інвестиційну діяльність у відносинах концесії та в спільних проектах, що передбачають застосування природних ресурсів з метою отримання прибутків, соціальних та екологічних ефектів тощо. За таких умов дивестиційні можливості використання природних ресурсів як довгострокових активів просторового розвитку є обмеженими довгостроковими орендними відносинами, проте не виключено й перспективну приватизацію певних природно-господарських об'єктів з використанням, наприклад, механізмів довгострокової оренди з правом викупу (лізингу) або реалізацією частини паю публічної власності спільного підприємства на фондовому ринку.

В Україні нині також відсутній такий документ природно-ресурсної політики, як закон або інший законодавчий акт (наприклад, державна програма), який би визначав позиції держави щодо основоположних, пов'язаних із власністю на природні ресурси питань, та відповідних перспективних інституціональних перетворень, зокрема вільного господарського ринкового обороту сільськогосподарських земель, ефективного розподілу власності на ліси та водні об'єкти, родовища корисних копалин (з використанням досвіду Євросоюзу, США й Канади, а також нових індустріальних країн Азії та Американського континенту) з урахуванням можливостей і ролі як держави, так і муніципалітетів та приватного сектору в збалансованому управлінні природними активами. Сьогодні ж можливості навіть державного сектору щодо використання природних ресурсів істотно обмежені, тим більше як об'єктів публічно-приватного партнерства. Тому необхідним є прийняття на довгострокову перспективу (наприклад, до 2030 р.) певного урядового документа, який би визначав, відповідно до намірів стратегічної політики сталого розвитку, програму інституціональних перетворень щодо природних ресурсів, включаючи перспективи розвитку вільного ринку сільськогосподарських земель, можливості розвитку муніципальної та приватної форм власності на природні об'єкти, перелік потенційних об'єктів концесійних відносин чи угод про розподіл продукції.

Крім того, в перспективі доцільно також запровадити інституціональну основу громадянської власності на природні ресурси та сформувані на базі надходжень від природної ренти, включаючи рентні платежі податкового характеру, платежі від орендарів, доходи від реалізації продукції, отриманої на основі угод про розподіл продукції тощо, такий фінансовий агент, як національний суверенний фонд сталого розвитку держави, і створити на його основі систему стійких фінансів, що стало б потужним фінансовим джерелом забезпечення стабільного просторового розвитку країни.

ВИСНОВКИ

Таким чином, публічно-приватне партнерство сьогодні є ключовою ланкою забезпечення сталого просторового розвитку європейського типу, цілком відповідає тренду цифровізації та розвитку системи електронного врядування в рамках інноваційного концепту платформної економіки. Даний концепт розкриває конструктивний напрям досягнення національних Цілей сталого розвитку України на період до 2030 р., зосереджуючись на пріоритетах інформаційно-технологічної та інфраструктурно-логістичної складових, залученні природних ресурсів у господарський оборот, їх спільному використанні суб'єктами господарювання, а також упровадженні управлінських інновацій на просторі територіальних утворень.

Імплементация інноваційних форм публічно-приватного партнерства у систему управління сталим просторовим розвитком держави повинна охоплювати три основних етапи структурних перетворень, а саме: деконцентрації, деволюції та дивестиції. Базисом реалізації алгоритму відповідних перетворень стане запровадження просторових структур — платформ управління публічно-приватними взаємовідносинами в бізнес-екосистемах територій. Серед механізмів, що упорядковують взаємодію публічного сектору і влади, перспективними є організаційні та фінансово-економічні, орієнтовані на оновлені формати, форми, правила регулювання сталого просторового розвитку.

Останній потребує формування у структурі управління сталим розвитком території відповідного провідника господарської діяльності як ефективного користувача природно-ресурсних активів, який діє на правах довірчого управління на основі відносин концесії, угоди про розподіл продукції, через створення спільного державно-приватного підприємства чи проектною компанією з правом здійснення конкретних дій щодо природних об'єктів, включаючи інвестиційну діяльність з метою отримання прибутків, соціальних та екологічних ефектів тощо.

У результаті застосування запропонованого алгоритму державна форма управління природокористуванням має трансформуватися в значно більш ефективне децентралізоване публічно-приватне структурно-проектне управління використанням і охороною природних ресурсів, що ґрунтуватиметься на ефективних європейських форматах співпраці влади й бізнесу та різноманітних інструментах ППП як його контрактних різновидів, так і через створення спільних державно-приватних корпорацій з управління природними активами в середовищі платформної економіки.

Для забезпечення сталого просторового розвитку через механізми ППП у сферу природокористування необхідно залучити ефективного користувача з правом використання природних активів, включаючи фінансову складову у відносинах концесії та спільних проектах, що передбачають отримання прибутків, соціальних та екологічних ефектів тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Єфименко Т.І., Черевиков Є.Л., Павлюк К.В. та ін. Державно-приватне партнерство в системі регулювання економіки : моногр. ; [за заг. ред. Т.І. Єфименко]. — К. : НАН України, Ін-т екон. та прогноз., 2012. — 372 с.

2. Запатріна І.В. Державно-приватне партнерство як фактор економічного зростання та проблеми його розвитку в Україні // *Економіст*. — 2011. — № 3. — С. 52—58.
3. Запатріна І.В., Лебеда Т.Б. Розвиток державної підтримки публічно-приватного партнерства в Україні // *Економіка і прогнозування*. — 2011. — № 3. — С. 9—24.
4. Клевцевич Н.А. Державно-приватне партнерство як інструмент регіонального розвитку // *Економіка та суспільство*. — 2017. — № 9. — С. 237—241 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.economyandsociety.in.ua/journal/9_ukr/41.pdf.
5. Сментина Н.В., Клевцевич Н.А. Роль державно-приватного партнерства у забезпеченні збалансованого розвитку територіальних соціально-економічних систем // *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. — Сер. : Економіка. — 2017. — № 5 (194). — С. 39—45.
6. Рифкин Дж. Третья промышленная революция: как горизонтальные взаимодействия меняют энергетику, экономику и мир в целом ; [пер. с англ.]. — М. : Альпина Нон-фикшн, 2014. — 410 с.
7. Moore J.F. Business ecosystems and the view from the firm // *Antitrust Bulletin*. — Spring 2006. — P. 31—75 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://www.ecosystemsinnovation.com/wp-content/uploads/2017/09/Business-ecosystems-and-the-view-from-the-firm-antitrust-bu_081320081450.pdf.
8. Осипов Ю.М., Юдина Т.Н., Гелисханов И.З. Цифровая платформа как институт эпохи технологического прорыва // *Экономические стратегии*. — 2018. — Т. 20. — № 5. — С. 22—29.
9. Хусайнов Р.В. Моделі державно-приватного партнерства: закордонний досвід та перспективи для України // *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. — Науки: економіка, політологія, історія. — 2015. — № 4 (224). — С. 123—151.

Стаття надійшла 12.11.2019

REFERENCES

1. Yefymenko T.I., Cherevykov E.L., Pavlyuk K.V. et al. Public-private partnership in the system of regulation of the economy. T.I. Yefymenko (Ed.). Kyiv, NAS of Ukraine, Institute for Economics and Forecasting, 2012, 372 p. [in Ukrainian].
2. Zapatrina I.V. Public-private partnership as a factor of economic growth and problems of its development in Ukraine. *Economist*, 2011, No. 3, pp. 52—58 [in Ukrainian].
3. Zapatrina I.V., Lebeda T.B. Development of state support for public-private partnership in Ukraine. *Economy and Forecasting*, 2011, No. 3, pp. 9—24 [in Ukrainian].
4. Klevtsevich N.A. Public-private partnership as a tool for regional development. *Economy and Society*, 2017, No. 9, pp. 237—241, available at: www.economyandsociety.in.ua/journal/9_ukr/41.pdf [in Ukrainian].
5. Smentyna N.V., Klevtsevich N.A. The role of PPP in ensuring a sustainable development of territorial socio-economic systems. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics*. 2017, No. 5 (194), pp. 39—45 [in Ukrainian].
6. Rifkin J. The Third Industrial Revolution; How Lateral Power is Transforming Energy, the Economy, and the World. Moscow, Alpina Non-Fiction, 2014, 410 p. [in Russian].
7. Moore J.F. Business ecosystems and the view from the firm. *Antitrust Bulletin*. Spring 2006, pp. 31—75, available at: https://www.ecosystemsinnovation.com/wp-content/uploads/2017/09/Business-ecosystems-and-the-view-from-the-firm-antitrust-bu_081320081450.pdf.
8. Osypov Yu.M., Yudina T.N., Geliskhanov I.Z. Digital platform as an institution of the technological breakthrough era. *Economic Strategies*, 2018, Vol. 20, No. 5, pp. 22—29. [in Russian].
9. Khusainov R.V. Models of public-private partnership: foreign experience and prospects for Ukraine. *Scientific Bulletin of the Odessa National Economic University*, 2015, No. 4 (224), pp. 123—151. [in Ukrainian].

Received on November 11, 2019

Mykhailo Khvesyk, Dr. Sci. (Econ.), Professor,
Academician of the NAAS of Ukraine, Director,
Public Institution «Institute of Environmental Economy
and Sustainable Development of NAS of Ukraine,»
60, Tarasa Shevchenko Blvd., Kyiv, 01032, Ukraine

Ihor Bystriakov, Dr. Sci. (Econ.), Professor,
Head of the Department of Sustainable Development Methodology,
Public Institution «Institute of Environmental Economy
and Sustainable Development of NAS of Ukraine,»
60, Tarasa Shevchenko Blvd., Kyiv, 01032, Ukraine

Dmytro Klynovyi, PhD (Econ.) Sci., Associate Professor, Senior Researcher,
Leading Researcher at the Department of Sustainable Development Methodology,
Public Institution «Institute of Environmental Economy
and Sustainable Development of NAS of Ukraine,»
60, Tarasa Shevchenko Blvd., Kyiv, 01032, Ukraine

PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN SUSTAINABLE SPATIAL DEVELOPMENT

Today, the main task for Ukraine in terms of sustainable development is to update the basic ideas and concepts of achieving its results in accordance with the emergence of innovative methods of organization of governance and governance, which are focused on attracting sustainable development to the widest possible range of actors, primarily local authorities, the public and business, structures using digital platforms.

Therefore, the purpose of the article is to solve the problematic issues of effective implementation of the principles and mechanisms of public-private relations in the field of natural resources utilization and to create on this basis a system for managing the sustainable spatial development of the country and its European integration territories.

The economic experience of EU member states demonstrates the need to apply innovative natural resource management mechanisms that focus on managing local communities' natural resources using cutting-edge tools, including advanced digital technologies and e-government, as part of the implementation of the more general principles of the so-called platform, green, blue and nano-economy, good governance, public-private partnership, etc.

Nowadays, public-private partnership is a key element of sustainable spatial development of the European type, which is in line with the trend of digitalization and development of e-governance within the framework of achievement of the National Sustainable Development Goals of Ukraine-2030, including the involvement of natural resources in the economic turnover and the introduction of appropriate management innovations.

The implementation of innovative forms of public-private partnership in the system of management of the sustainable spatial development of the state should take place in three main stages of structural transformation — deconcentration, devolution and divestment — and involve the creation of platforms of management of relevant relationships in the business eco-systems of the territories.

As a result, the state form of nature management should be transformed into a decentralized public-private one, based on effective European forms of cooperation between government and business as its contractual variants, as well as through the creation of joint public-private corporations in a platform economy.

Keywords: *public-private partnership; sustainable development; space; decentralization; governance; platforms.*